

Examen HAVO
2009

tijdvak 2
dinsdag 23 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

tevens oud programma

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 23 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld

Tekst 1 Bemoeiziek

- De eerste alinea van een tekst kan verschillende bedoelingen hebben.
- 1p **1** Wat is in deze tekst het meest van toepassing?
De eerste alinea geeft vooral
- A** een historisch overzicht van het tekstonderwerp.
 - B** een indruk van het onderwerp van de tekst.
 - C** een samenvatting vooraf van de rest van de tekst.
 - D** een toekomstverwachting met betrekking tot het tekstonderwerp.
- 1p **2** Welk verband is er tussen alinea 2 en 3?
Het alineaverband is
- A** opsommend.
 - B** tegenstellend.
 - C** uitwerkend.
 - D** verklarend.
- 2p **3** Leg met eigen woorden uit wanneer preventieve maatregelen van de overheid verstandig zijn.
Maak voor je antwoord gebruik van gegevens uit de alinea's 1 en 2.
Geef geen voorbeelden.
- 2p **4** Leg met eigen woorden uit wanneer preventieve maatregelen van de overheid onverstandig zijn.
Maak voor je antwoord gebruik van gegevens uit de alinea's 4 en 5.
Geef geen voorbeelden.
- 1p **5** Welke van onderstaande reeksen geeft de opbouw van de redenering uit alinea 7 het beste weer?
- A** stelling – argument – voorbeeld – tegenwerping
 - B** stelling – voorbeeld – beoordeling – argument
 - C** tegenstelling – stelling – argument – uitwerking
 - D** tegenstelling – voorbeeld – stelling – toelichting
- De auteur bekritiseert de wijze waarop onder meer de overheid omgaat met het statistische begrip 'correlatie'.
- 1p **6** Citeer uit het tekstgedeelte van de alinea's 7 en 8 de zin waarin die kritiek het duidelijkst naar voren komt.

“Neem de beroemdste correlatie uit de medische geschiedenis, waarmee de epidemiologie school heeft gemaakt: de relatie tussen roken en longkanker.” (regels 118-121)

- 1p 7 Wat moet het voorbeeld van de correlatie tussen roken en longkanker aantonen, gelet op de gedachtegang in alinea 8?
- A Correlaties worden veelal verward met verbanden van oorzaak en gevolg.
 - B De correlatie tussen roken en longkanker is de meest indrukwekkende vondst van de epidemiologie.
 - C De kans op longkanker, veroorzaakt door roken, is verwaarloosbaar klein.
 - D Zelfs de meest ‘harde’ correlatie roept een vertekend beeld van de werkelijkheid op.
- 1p 8 Waarmee hebben de vele gezondheidsadviezen en leefregels die de overheid zwangere vrouwen meegeeft, gelet op de alinea’s 10 tot en met 13, vooral te maken?
- A met betweterigheid
 - B met extreme bemoeizucht
 - C met gevoelens van angst
 - D met onwetenschappelijke opvattingen
- 1p 9 Welke van de onderstaande uitspraken zijn in overeenstemming met de tekst ‘Bemoeiziek’?
- 1 Statistische correlaties bestaan vooral uit ‘zachte’ verbanden.
 - 2 Statistische correlaties zijn vaak onbetrouwbaar.
 - 3 De uitkomst van correlatieonderzoek dient veelal als bladvulling in de dagbladen.
 - 4 De uitkomst van correlatieonderzoek is voor verandering vatbaar.
- A 1 en 2
 - B 1 en 4
 - C 1, 2 en 3
 - D 1, 3 en 4

In alinea 11 wordt gesteld dat roken of af en toe een glaasje drinken tijdens de zwangerschap het ongeboren kind geen kwaad doet. Het argument is dat de kans dat door dergelijk gedrag afwijkingen bij de foetus zullen optreden, verwaarloosbaar klein is.

- 3p 10 Is dit voor elke zwangere vrouw een aanvaardbaar argument? Licht je antwoord toe in maximaal 25 woorden.

“Dit betekent niet dat een zwangere vrouw zich maar te buiten moet gaan aan alles wat ongezond is voor de mens omdat het voor de foetus toch niets uitmaakt.” (regels 196-200)

- 1p 11 Hoe past deze uitspraak in de tot dan toe gevolgde redenering? De uitspraak
- A geeft een ontkenning.
 - B geeft een voorbehoud.
 - C stelt een voorwaarde.
 - D trekt een conclusie.

1p 12 Waarom heeft de overheid blijkens alinea 14 tot en met 16 tot nu toe geen preventieprogramma's ontwikkeld die alleen gericht zijn op de sociaal lagere klasse?

Dat heeft ze niet gedaan, omdat ze

- A daarmee de sociaal lagere klasse te veel zou betuttelen.
- B ongezond gedrag in midden- en hogere klasse eerst wil aanpakken.
- C onvoldoende weet over gezondheidsproblemen onder kansarmen.
- D sociale klasse als 'risico-indicator' een te simpel idee vindt.

"Dus besluit de overheid altijd maar weer om de zaak massaal en zonder aanzien des persoons aan te pakken." (regels 241-243)

Hierna worden voorbeelden opgesomd die deze uitspraak moeten verduidelijken. (regels 246-255)

1p 13 Welke functie heeft de herhaling van het woord "alle" in dat tekstgedeelte?

De herhaling van "alle" benadrukt

- A de hoge kwaliteit van de preventieve overheidsmaatregelen.
- B de ongenueanceerdheid van de overheid in haar preventief beleid.
- C de voortvarendheid van de overheid in de uitvoering van haar beleid.
- D het wantrouwen van de overheid jegens haar burgers.

De tekst 'Bemoeiziek' kan worden onderverdeeld in vijf delen, die kunnen worden voorzien van de volgende kopjes:

- 1 Ongefundeerd preventiebeleid
- 2 Wetenschap van de onverwachte verbanden
- 3 Gezond zwanger?
- 4 Preventie op de juiste plaats
- 5 Een efficiënter preventiebeleid

1p 14 Met welke alinea begint deel 2?

1p 15 Met welke alinea begint deel 3?

1p 16 Met welke alinea begint deel 4?

1p 17 Welke van de onderstaande zinnen geeft het beste de hoofdgedachte van de hele tekst weer?

- A De overheid komt vooral in de zorg rondom zwangerschap en geboorte met erg veel maatregelen om te voorkomen dat een ongezonde leefstijl van vrouwen leidt tot risico's voor het (ongeboren) kind.
- B De overheid neemt uiteenlopende inzichten uit de medische wereld over en komt vervolgens met preventieve maatregelen voor de hele samenleving, terwijl er over veel te verwachten gezondheidsmisstanden nog geen harde kennis is.
- C Doordat de overheid op grote schaal maatregelen neemt om eventueel te verwachten onheil of mogelijke ziekten te voorkomen, zijn er onvoldoende mensen en geld beschikbaar om misstanden aan te pakken.
- D Statistisch onderzoek levert verbanden op tussen verschijnselen van ziekte en gezondheid, wat niet alleen in de medische wereld, maar ook bij de overheid en de gewone burgers leidt tot twijfelachtige voorzorgsmaatregelen.

- 1p 18 Welke van onderstaande beweringen typeert het schrijfdoel van de tekst 'Bemoeiziek' het beste?
De tekst is vooral
- A activerend want de overheid wordt aangespoord meer te doen voor de sociaal lagere klasse.
 - B beschouwend want er worden verschillende meningen over het preventiebeleid van de overheid naast elkaar gezet.
 - C betogend want er wordt een standpunt inzake het preventiebeleid van de overheid beargumenteerd.
 - D uiteenzettend want er wordt beschreven op welke kennis de overheid haar preventiebeleid baseert.

"Er is eenvoudig geen goede manier om de invloed van al die 'risico's' wetenschappelijk vast te stellen." (regels 189-192)

- 1p 19 In welk opzicht is het argument waarmee deze stelling onderbouwd wordt onaanvaardbaar?
De argumentatie
- A berust op een onjuiste oorzaak-gevolgrelatie.
 - B berust op een verkeerde vergelijking.
 - C bestaat uit onjuiste feiten.
 - D mist afdoende bewijsvoering.

Op basis van de alinea's 14 tot en met 17 zou je kritiek kunnen formuleren op het huidige preventiebeleid van de overheid.

- 3p 20 Formuleer de twee voornaamste punten van kritiek.
Geef geen voorbeelden. Gebruik maximaal 25 woorden.

Uit de tekst spreekt weinig waardering voor het preventiebeleid van de overheid.

- 1p 21 In welke van de onderstaande vier citaten komt dat gebrek aan waardering ook in het taalgebruik tot uitdrukking?
- 1 "Preventieve maatregelen op het gebied van de volksgezondheid bijvoorbeeld, zijn gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. De medische wetenschap ontdekt een middel tegen een ziekte, de overheid neemt het inzicht over en verplicht de bevolking om zich te laten inenten." (regels 24-31)
 - 2 "Dit is nu precies het mistige, moerassige terrein van de zwakke statistische verbanden, waarop de overheid tegenwoordig steeds vaker haar preventiebeleid baseert." (regels 40-44)
 - 3 "Verder vindt er op grote schaal kindermishandeling plaats; zo'n 50.000 kinderen hebben daarmee te maken. Op deze en andere misstanden wil de overheid greep krijgen." (regels 55-59)
 - 4 "Dus besluit de overheid altijd maar weer om de zaak massaal en zonder aanzien des persoons aan te pakken. Ze pakt niet de risicogroepen aan, maar de hele maatschappij krijgt de gezondheidspropaganda voor de kiezen." (regels 241-246)
- A in 1 en 2
 - B in 1 en 4
 - C in 1, 3 en 4
 - D in 2 en 3
 - E in 2 en 4
 - F in 2, 3 en 4

fragment 1

Voorkomen is beter dan genezen, schrijft het nieuwe kabinet als een wandtegelwijsheid in het regeerakkoord. Het wil dan ook fors inzetten op preventie. Dat is ook nodig, want Nederland is zijn Europese koppositie qua gezonde levensverwachting kwijtgeraakt. Dat heeft vooral te maken met een ongezonde leefstijl. We roken te veel, we eten verkeerd en we bewegen te weinig.

Het nieuwe kabinet motiveert zijn keuze voor preventie als volgt: de beste garantie voor beheersing van de zorgkosten vormt een effectief preventiebeleid. Effectief betekent vooral: lagere gezondheidszorgkosten en minder grote verschillen in levensverwachting op basis van sociaaleconomische achtergronden.

Meer gezondheid en minder uitgaven – dat klinkt haast te mooi om waar te zijn. En dat is het ook.

Het is een wijdverbreid misverstand dat gezond leven vanuit een zorgoptiek ook goedkoop leven zou zijn en dat ongezond gedrag zoals roken zou leiden tot meer zorgkosten. Het is ook een bedrieglijk eenvoudige gedachtegang: als door preventie mensen minder ongezond gaan leven, dan hebben ze minder kans om ziek te worden. Als ze niet ziek worden, dan gebruiken ze ook geen zorg, waardoor de zorgkosten dalen.

Het gevolg van effectieve preventie op twee belangrijke terreinen van de Nederlandse volksgezondheid – roken en overgewicht – is geen kostenbesparing maar juist kostenverhoging. Preventie kent namelijk een dubbele prijs: in het begin de kosten van preventie zelf en later de kosten tijdens gewonnen levensjaren. Daartussenin liggen overigens vaak wel besparingen omdat mensen in eerste instantie gezonder blijven, maar deze wegen niet op tegen de extra kosten die later ontstaan. Het lonkende vergezicht van het regeerakkoord blijkt bij nader inzien dus een fata morgana.

*naar: Werner Brouwer en Johan Polder: Gezonde mensen, dure patiënten
uit: NRC Handelsblad, maart 2007*

In fragment 1 wordt een argument tegen het preventiebeleid van de overheid gebruikt.

- 3p **22** Formuleer een mogelijke kanttekening bij dit argument op basis van de alinea's 7 tot en met 9 uit de tekst 'Bemoeiziek'.
Gebruik maximaal 25 woorden.

fragment 2

Overgewicht speerpunt voor het preventiebeleid van overheid

In de kabinetsnota 'Kiezen voor Gezond Leven' voor de periode 2007-2010 heeft de overheid preventie van overgewicht (bewegen en voeding) benoemd tot een van de vijf speerpunten voor het preventiebeleid. De landelijke overheid heeft twee doelstellingen ten aanzien van overgewicht.

- Het percentage volwassenen met overgewicht moet minimaal gelijk blijven en dus niet verder stijgen.
- Het percentage jeugdigen met overgewicht moet dalen.

uit: Kompas Volksgezondheid, september 2008

- 2p 23 Formuleer op basis van de alinea's 15 en 16 uit de tekst 'Bemoeiziek' mogelijke kritiek op de in fragment 2 genoemde doelstellingen uit de kabinetsnota. Gebruik niet meer dan 25 woorden.

Tekst 2 De markt van het grote vergeten

- 17p 24 Maak van de tekst 'De markt van het grote vergeten!' een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **180** woorden. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.

Uit je samenvatting moet duidelijk worden:

- van welke misvatting omtrent geheugentraining sprake is;
- op welke drie aannames de succesvolle geheugentraining gebaseerd is;
- waar het geheugen mee wordt vergeleken en waarom deze vergelijking niet opgaat;
- waarom technieken ten behoeve van een beter geheugen in de praktijk niet werken;
- welk positief gevolg geheugentechnieken nog wel kunnen hebben;
- van welke ontwikkeling in de benadering van vergeetachtigheid sprake is en wat twee gevolgen hiervan zijn.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.